

Volfgang Šāds

Es KĀ PASAULES SATURS UN TAM PIEMĪTOŠĀ Tu SPĒJA

*Cilvēka Es ir dubultas dabas fenomens:
no vienas puses, tam piemīt egocentrisms,
bet, no otras, tas ir mūsu logs pasaulē.*

Cilvēks iepazīst sevi kā garu, aptverdams savu patību, savu Es. Pie antroposofiskās pašizglītošanās pieder izpratne par to, ka ar parasto, ikdienas, apziņu par savu Es nepietiek, lai saprastu to līdz galam. Pamodušies no rīta, mēs neuztveram sevi kā būtņi, kas ir radīta no jauna, bet gan apzināmies savu identitāti ar noteiktu biogrāfisko kodolu, kaut arī esam pavadījuši 7 vai 8 stundas bez Es-apziņas. Tātad Es kontinuitāte nav piesieta pie Es-apziņas. Es vienmēr ir vēl kaut kas cits, nekā tas, par ko viņu uzskata mūsu apziņa. Tātad ir jāatšķir apzinātais un īstais Es. Kad Es veido priekšstatu pats par sevi, tas sev šķiet tikai kā sevis paša tēls. Īstais, Radošais Es naktī ir pat vēl spēcīgāks nekā dienā. Dienā tas sāk darboties tikai liktenīgos brīžos, kad mums ir jāpieņem izšķirošs lēmums, kam ar racionāli aprēķināto apziņu ir par maz, kad jāizrāda liela patstāvība. Tādēļ mēs labprāt atstājam grūto uzdevumu risināšanu vai lēmumu pieņemšanu uz rītu, "pārguļam" tos.

Rūdolfs Šteiners arvien no jauna pievērša uzmanību patiesā Es noslēpumam, kuru mēs viegli jaucam pat ar savu subjektīvo astrālo miesu, sevišķi, ja tā ir bagātīgi apdāvināta un uzskata sevi par noteicošo cilvēkbūtnes elementu. Taču tīrais Es nav vis apdāvinātais, bet gan dāvājotais. No apziņas par to, cik mazsaturīgs ir mūsu parastais Es, no šī pašapmāna atskāršanas, gan tikai līdz noteiktam brīdim, mūs pasargā labvēlīgās "Sliekšņa" varas, jo citādi mēs diez vai spētu izturēt paši sevi. Tādēļ parasti katrs cilvēka Es savā smadzeņu sniegtajā (pastarpinātajā) apziņā uzskata sevi par kaut ko lielāku nekā ir viņa augstākais Es, un tieši tādēļ tas arī ir zemāks. Tas ir Lucifers, kurš caur pāragro Es-apziņas piešķiršanu cilvēkam evolūcijas gaitā ir padarījis to par Esīgāku, vairāk pievērsušos pašam sev, nekā tam vajadzētu būt. Lai pamanītu cilvēka Es mātīgo, bieži vien pat pašu sevi pārvērtējošo dabu, nav obligāti jāstudē antroposofija. Par to katrs var tikt skaidrībā pats ar sevi, vai arī daudzi cilvēkam piemītošie tikumi var palīdzēt viņam atzīt savu mazvērtību. Turpretī antroposofija var sniegt noderīgas zināšanas par cilvēku, aprakstot šīs abas Es puses, pievērsot uzmanību Es dubultajai dabai kā vispārējam antropoloģiskam faktoram, kas noslēpumainā kārtā attiecas uz ikvienu cilvēku. Tā neizvirza nekādas morālas pretenzijas pret otru cilvēku, bet gan piedāvā apgaismošanu šajā jautājumā un tad ļauj katram atsevišķam cilvēkam brīvi lemt, ko tas viņam nozīmē, un kādus secinājumus viņš no tā vēlas izdarīt. Tas pats par sevi modina pretenzijas, nevis pret citiem, bet tieši pret paša eksistenci, no kā, savukārt, izriet jo lielāka citu cilvēku izpratne: tieši tik liela, cik tā mums pašiem ir nepieciešama. Zemākais Es cieš no savas atsvešinātības no pasaules. Tas viegli iekapsulējas pats sevī. Tas domā, plāno, iedomājas šo un to un gaida nākotni, kas atbilstu paša uzskicētajam modelim, taču, kā rāda mūsu ikdienas pieredze, īstenība ir vienmēr citāda, nekā mēs to esam iedomājušies. Turpretī augstākais Es dzīvo apbrīnā, pietātē, pašizliedzībā un saskaņā ar pasaules parādībām un norisēm, kurām viņš jūtas pateicīgs par savu eksistenci. Gēte, pamanījis jaunā Šopenhauera tieksmi uz solipsismu, t.i., uz novēršanos no pasaules, ierakstīja viņa cilts grāmatā sekojošas rindas: "Ja gribi prierāt par savu vērtību, tev jāpiešķir vērtība pasaulei."

Pievērtais pats sev Es pārdzīvo sevi centriski, ekstremālos gadījumos egocentriski. Patiesais Es ir tīrā interese par pasauli, tas dzīvo atklāts pretī visām tās parādībām. Rūdolfs Šteiners reiz ieteica kā labu priekšnosacījumu augstākā cilvēka garīgai skološanai daudz nodarboties ar ģeogrāfiju, proti, iepazīt dažādas tālas zemes un citus, no mums atšķirīgus, cilvēkus. Es'am paradoksālā veidā ir nepieciešama šī atbrīvošanās no sevis. Kamēr tas vēro un apbrīno pasaules gudrības un saprāta caurstrāvētās likumsakarības, tas arī dzīvo tajās, nevis vairs savā miesā. Tas pats ir šajās sakarībās iekšā, ir "Inter - Esse". Vienīgajā priekšlasījumā, kuru Rūdolfs Šteiners ir noturējis kādā no filosofu kongresiem, viņš attēloja šo ar pasauli saaugušo Es visai skaidri. Tas ir sociālais, Tu-spējīgais Es, kas, ja tas sevi pareizi izprot, kļūst citiem par Tu.

Šis duālais Es jēdziens, kas satur sevī gan tendenci pārlietu pievērsties pašam sev, gan arī atvērties visai pasaulei, var, no vienas puses, izraisīt katrā cilvēkā tikpat sāpīgu, kā arī atbrīvojošu pašizpratni. Taču, no otras puses, tas ļauj izprast cilvēka miesīgās eksistences attiecības ar dzīvi aiz nāves sliekšņa, kas mūsdienās ir tik nepieciešami.